

Практически инструмент за настойници

Въведение в международната
закрила

Практически инструмент за настойници

Въведение в международната закрила

октомври 2023 г.

На 19 януари 2022 г. Европейската служба за подкрепа в областта на убежището (EASO) се преименува на Агенция на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA). Всяко позоваване на EASO, негови продукти и органи следва да се разбира като отнасящо се до EUAA.

Текстът е завършен през 2023 г.

Нито Агенцията на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA), нито Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA), носят отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в настоящата публикация информация.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2025 г.

PDF ISBN 978-92-9410-366-6 doi: 2847/594282 BZ-03-23-276-BG-N

© Агенция на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA) и Агенция на Европейския съюз за основните права (FRA), 2025 г.

Снимка на корицата, Photographee.eu © AdobeStock, 2025 г.

Възпроизвеждането е разрешено, при условие че е посочен източникът. За употребата или възпроизвеждането на елементи, които не са собственост на EUAA или FRA, трябва да се поиска разрешение директно от носителите на авторските права.

За поредицата

Агенцията на Европейския съюз в областта на убежището (EUAA) и Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) обединиха усилия за разработването на поредица от практически инструменти за настойници на непридружени деца, нуждаещи се от международна закрила. Целта е да се окаже подкрепа на настойниците в ежедневните им задачи и отговорности по време на процедурата за предоставяне на убежище, включително процедурата по Регламент (ЕС) N° 604/2013 (Регламент „Дъблин III“) ⁽¹⁾ и временната закрила. В поредицата от практически инструменти се разглеждат следните теми:

- временна закрила;
- въведение в международната закрила;
- редовна процедура за предоставяне на убежище;
- транснационални процедури.

Четирите брошури се допълват взаимно.

Целта на тези практически инструменти е да се даде възможност на настойника по-добре да информира и съдейства на децата в процеса, като по този начин им помага да разберат по-добре целесъобразността на съответните стъпки. Така ще бъдат подобрени пълноценното участие на детето и способността му да взема информирани решения.

Добре функциониращите системи за настойничество са от съществено значение за насърчаване съблюдаването на висшия интерес на детето и правата на децата. Настойниците носят отговорността да гарантират, че правните, социалните, медицинските и психологическите потребности на детето се вземат предвид на всички етапи от конкретната процедура и до намирането на трайно решение за детето.

При подготовката за изготвяне на тези практически инструменти EUAA и FRA се консултираха с Европейската мрежа в областта на настойничеството посредством бърза оценка на потребностите, за да определят целите и темите, обхванати от практическите инструменти.

Предвид целевата група на тази поредица, инструментите се основават на наръчника на FRA и Европейската комисия ⁽²⁾ относно настойничеството и са съгласувани с модулите на FRA за обучение на настойници ⁽³⁾ и програмата за обучение на EUAA ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Регламент (ЕС) N° 604/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство (преработен текст), (ОВ L 180, 29.6.2013 г.).

⁽²⁾ FRA и Европейската комисия, *Настойничество над деца, лишени от родителски грижи — Наръчник за укрепване на системите за настойничество, за да отговарят на специфичните потребности на децата — жертви на трафик*, 30 юни 2014 г.

⁽³⁾ Уебсайтът на FRA за електронно обучение е достъпен на адрес: <https://e-learning.fra.europa.eu/>.

⁽⁴⁾ Каталогът за обучение на EUAA е достъпен на адрес: <https://euaa.europa.eu/publications/training-catalogue-20222023>.

Съдържание

Списък на съкращенията.....	5
За инструмента.....	6
1. Какво означава международна закрила?	7
1.1. Статут на бежанец	8
1.2. Субсидиарна закрила	9
2. Кои са основните принципи на международната закрила?	12
3. Каква е правната рамка, свързана с правата на децата в международната закрила?	17
3.1. Международна и регионална правна рамка	17
3.2. Законодателна уредба на ЕС	18
4. Какво трябва да направя като настойник, за да подкрепям детето, кандидатстващо за международна закрила?	21
4.1. Как да подкрепям детето?	21
4.2. Как да се гарантира висшият интерес на детето в процедурата за предоставяне на убежище	26
4.3. Как да улесните участието на детето	28
Приложение 1. Допълнителни ресурси	30
Списък на фигурите	34

Списък на съкращенията

Съкращение	Определение
EUAA	Агенция на Европейския съюз в областта на убежището
FRA	Агенция на Европейския съюз за основните права
ДО	Директива относно определянето — Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила (преработен текст)
ДПУ	Директива относно процедурите за предоставяне на убежище — Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила (преработен текст)
ДУП	Директива относно условията на приемане — Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила (преработен текст)
Държави от ЕС+	Държавите — членки на ЕС, и асоциираните към Шенген държави
Държави членки	Държави — членки на ЕС
ЕКПЧ	Европейска конвенция за правата на човека — Съвет на Европа, Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, изменена с протоколи № 11 и 14, 4 ноември 1950 г., ETS 5
Конвенция за статута на бежанците	Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г. и Протоколът към нея от 1967 г. (наричани в законодателството на ЕС в областта на убежището и от Съда на Европейския съюз „Женевската конвенция“)
КПД	Конвенция на организацията на обединените нации за правата на детето
ОЕСУ	Обща европейска система за убежище

За инструмента

Този инструмент се фокусира върху въвеждането в международната закрила ⁽⁵⁾.

Той има за цел да запознае новоназначените настойници с концепцията за международна закрила, възможните форми на закрила, признати чрез процедурата за убежище, съответната правна рамка и свързаните с нея права на детето.

Инструментът е структуриран в четири части:

1. Какво означава международна закрила?

В тази глава са обобщени основните определения, включени в международното право и правото на ЕС, и се прави общ преглед на статута на бежанец и статута на субсидиарна закрила.

2. Кои са основните принципи на международната закрила

В тази глава се обясняват принципите на забрана за връщане, правото на кандидатстване за убежище, правото на живот и забраната на изтезанията.

3. Каква е правната рамка, свързана с правата на децата в международната закрила

В тази глава подробно са описани принципите и основните права в Конвенцията за правата на детето (КПД) ⁽⁶⁾ и тяхната връзка с международната закрила.

4. Какво трябва да направя като настойник, за да подкрепям детето, кандидатстващо за международна закрила

В тази глава са предоставени насоки за настойника относно ключовите елементи, които трябва да се вземат предвид, когато се оказва подкрепа на децата при достъпа им до международна закрила.

Инструментът предоставя хипервръзки към допълнителни ресурси и информация за международната закрила.

Отказ от отговорност

Този инструмент беше разработен по време на реформата на общата европейска система за убежище (ОЕСУ) от институциите на ЕС. Няколко инструмента бяха достъпни само като предложения, а не като окончателни и приети правни документи към момента на изготвянето им. Следователно този инструмент е изготвен въз основа на инструментите на ОЕСУ, които законно са били в сила към момента на разработването му.

Съдържащата се в този инструмент информация е издирена, оценена и анализирана извънредно внимателно. Въпреки това докладът няма претенции за изчерпателност.

⁽⁵⁾ За повече информация относно временната закрила вж. EUAA-FRA, [Практически инструмент за настойници — Временна закрила за непридружени деца, бягащи от Украйна](#), ноември 2022 г.

⁽⁶⁾ Общо събрание на ООН, [Конвенция за правата на детето](#), 20 ноември 1989 г., Организация на обединените нации, Сборник договори, т. 1577, стр. 3.

1. Какво означава международна закрила?

Международната закрила е начинът, по който държавите **защитават** граждани на трети държави, когато те са **изложени на риск от преследване или тежко посегателство в държавата, чиито граждани са те, или в държавата на обичайното им пребиваване (ако са без гражданство)**. Дадено лице може да се нуждае от международна закрила, ако се страхува да се завърне в държавата си на произход или обичайно пребиваване, тъй като изпитва основателни опасения от преследване поради своята раса, религия, националност, политически убеждения или принадлежност към определена социална група, или е изложено на риск да претърпи сериозни вреди.

На международно равнище Женевската конвенция от 1951 г. относно статута на бежанците и нейният протокол от 1967 г. ⁽⁷⁾ са основните международни правни инструменти в областта на международната закрила, по-специално по отношение на **статута на бежанец и принципа на забрана за връщане**. Конвенцията определя кой е бежанец, неговите права и международните стандарти за неговото третиране.

На европейско равнище, за да се отговори на необходимостта от международна защита и зачитане на основните права, беше създадена ОЕСУ. По-специално, с Директива 2011/95/ЕС (ДО) ⁽⁸⁾ беше въведена **допълнителна форма на международна закрила, наречена „субсидиарна закрила“**.

Имайте предвид, че временната закрила също е форма на международна закрила. Временната закрила е извънредна мярка за предоставяне на незабавна и временна закрила в случай на масов приток на разселени лица от държави извън ЕС, които не могат да се върнат в държавата си на произход. Правното основание се съдържа в Директива 2001/55/ЕО на Съвета ⁽⁹⁾, приета след конфликтите в бивша Югославия от 2001 г., но приведена в действие за първи път през март 2022 г. след военното нашествие на Русия в Украйна. Директива 2001/55/ЕО на Съвета беше приведена в

⁽⁷⁾ Общо събрание на ООН, [Конвенция за статута на бежанците](#), Женева, 28 юли 1951 г., Организация на обединените нации, Серия договори, том 189, стр. 137, и [Протокол относно статута на бежанците](#), 31 януари 1967 г., Организация на обединените нации, Серия договори, том 606, стр. 267 (наричана в законодателството на ЕС в областта на убежището и от Съда на Европейския съюз „Женевската конвенция“).

⁽⁸⁾ [Директива 2011/95/ЕС](#) на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила (преработен текст) (ОВ L 337, 20.12.2011 г.).

⁽⁹⁾ [Директива 2001/55/ЕО на Съвета от 20 юли 2001 г.](#) относно минималните стандарти за предоставяне на временна закрила в случай на масово навлизане на разселени лица и за мерките за поддържане на баланса между държавите членки в полагането на усилия за прием на такива лица и понасяне на последиците от този прием, (ОВ L 212, 7.8.2001 г.).

действие, за да се даде възможност на бягащите от Украйна лица да кандидатстват за временна закрила и да имат незабавен достъп до закрила в ЕС.

Някои държави членки могат да предлагат и други форми на национална закрила на децата, като например разрешение за престой въз основа на непълнолетната им възраст, разрешение за престой под национална закрила, като например по хуманитарни съображения, свързани с обучение или по здравословни причини, или специална закрила за жертви на домашно насилие.

Свързана публикация

За да научите повече за прилагането на директивата за временна закрила към децата, вж. EUAA-FRA, [*Практически инструмент за настояници — временна закрила за непридружени деца, бягащи от Украйна*](#), ноември 2022 г.

1.1. Статут на бежанец

С Конвенцията за бежанците от 1951 г. ⁽¹⁰⁾ и ДО ⁽¹¹⁾ се определя кой е бежанец.

Член 2, буква г) от ДО (преработен текст)

„бежанец“ означава гражданин на трета държава, който поради основателни опасения от преследване, основано на раса, религия, националност, политическо мнение или принадлежност към определена социална група се намира извън държавата, чийто гражданин е, и който не може или поради тези опасения не желае да се обърне за закрила към тази държава, или лице без гражданство, което, като се намира по горепосочените причини извън държавата на предишното си обичайно пребиваване, не може или поради такива опасения не желае да се завърне в нея, и по отношение на което не се прилага член 12 [изключване].

Кандидатът отговаря на условията за получаване на статут на бежанец, ако отговаря на всички квалификационни критерии от определението за бежанец, изброени по-долу.

- Той се намира **извън** държавата, на която е гражданин, или държавата на предишното си обичайно пребиваване за кандидатите без гражданство;
- Има **основателни опасения от преследване**;
- Преследването е поради един или повече от **петте мотива** (раса, религия, националност, политическо мнение или принадлежност към определена социална група);

⁽¹⁰⁾ Член 1А, параграф 2 от Конвенцията за статута на бежанците.

⁽¹¹⁾ Член 2, буква г) от ДО.

- Поради този страх кандидатът **не може или не желае да се възползва от закрилата** на своята държава;

Нито една от разпоредбите за изключване не се прилага. Изключване е приложимо: ако органите са стигнали до заключението, че има сериозни основания да се счита, че детето, което е достигнало минималната възраст за наказателна отговорност, е извършило например военни престъпления или тежко неполитическо престъпление извън държавата, в която детето търси убежище (или, в случай на субсидиарна закрила, че представлява опасност за обществото или сигурността на държавата членка) ⁽¹²⁾.

В ДО са дадени определения на ключови понятия от определението за бежанец, а именно актове на преследване ⁽¹³⁾, субекти на преследване ⁽¹⁴⁾, субекти на закрила ⁽¹⁵⁾, определенията за всеки от петте мотива за преследване ⁽¹⁶⁾ и основание за изключване ⁽¹⁷⁾.

1.2. Субсидиарна закрила

Статут на бежанец може да бъде предоставен само ако основателният страх от преследване е свързан с поне едно от петте горепосочени основания. Има и други ситуации, при които лицата може да са изложени на риск от тежки посегателства, ако бъдат върнати в родната си държава, и следователно се нуждаят от закрила. В достиженията на правото на ЕС в областта на убежището е предвидена допълнителна форма на международна закрила — субсидиарна закрила.

Член 2, буква е) от ДО (преработен текст)

Гражданин на трета държава или лице без гражданство, които не отговарят на условията за бежанец, но за които има сериозни основания да се смята, че ако бъдат изпратени обратно в държавата на произход, или в случай на лице без гражданство — в държавата на предишното му обичайно пребиваване, биха били изложени на реална опасност от тежки посегателства [...] и спрямо които не се прилага член 17, параграф 1 и 2.

⁽¹²⁾ Основанията за изключване от статута на бежанец и от субсидиарната закрила, както са определени в ДО, са сходни и произтичат от разпоредбите на член 1F от Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г. Следва да се отбележи обаче, че основанията за изключване, предвидени в ДО във връзка със статута на бежанците (член 12) и субсидиарната закрила (член 17), не са напълно еднакви. В член 17, параграф 1 са премахнати някои от изискванията за тежки престъпления (член 17, параграф 1, буква б) и се въвеждат допълнителни основания за изключване (член 17, параграф 1, буква г) и член 17, параграф 3 относно субсидиарната закрила. За допълнителни насоки вж. EASO, [Practical Guide: Exclusion](#) (Практическо ръководство: Изключване), януари 2017 г.

⁽¹³⁾ Член 9 от ДО.

⁽¹⁴⁾ Член 6 от ДО.

⁽¹⁵⁾ Член 7 от ДО.

⁽¹⁶⁾ Член 10 от ДО.

⁽¹⁷⁾ Членове 12 и 17 от ДО.

Дадено лице отговаря на условията за субсидиарна закрила, ако:

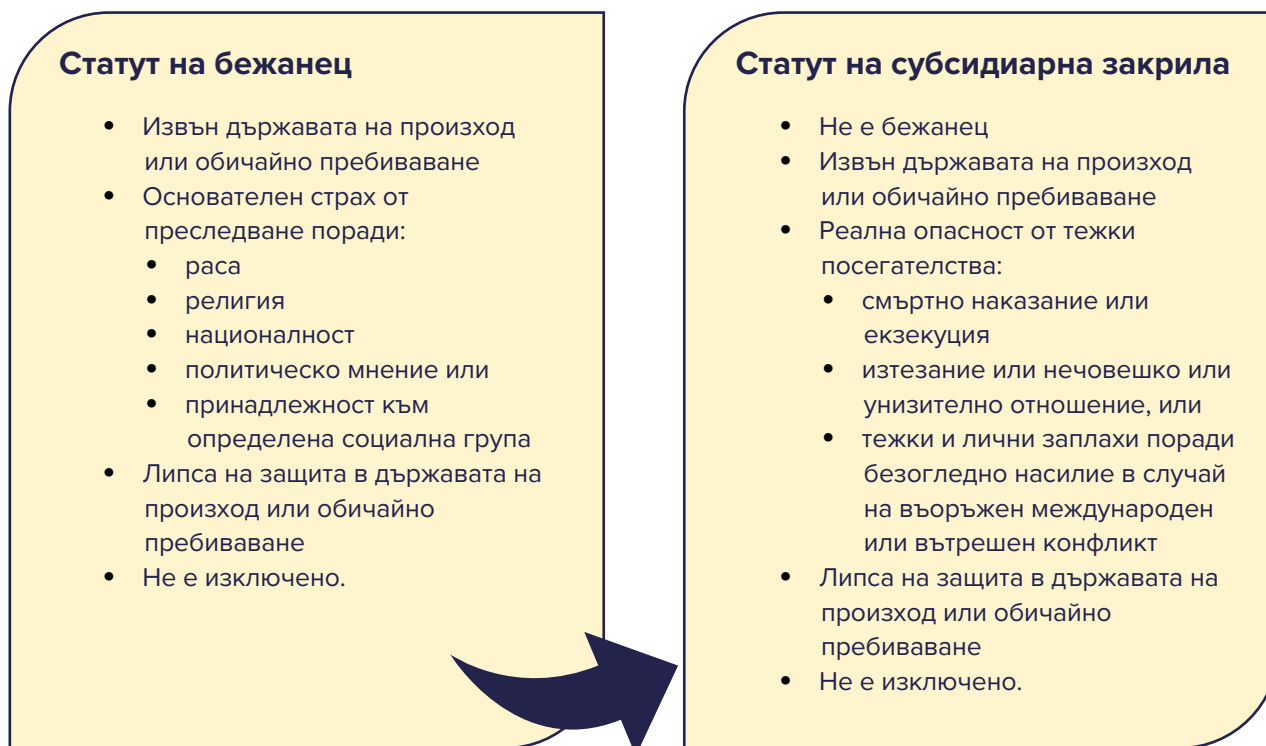
- **не отговаря на изискванията** за статут на бежанец;
- и
- ако бъде върнато в държавата си на произход, ще бъде изложено на **реален риск** да понесе тежко посегателство.

Тежко посегателство е:

- **смъртно наказание** или екзекуция; или
- изтезание или **нечовешко** или **унизително** отношение, или
- тежки и лични **заплахи срещу живота или личността на цивилно лице** поради безогледно насилие в случай на въоръжен международен или вътрешен конфликт ⁽¹⁸⁾.

Решаващият орган винаги първо проверява дали кандидатът отговаря на условията за получаване на статут на бежанец и, ако не отговаря, дали кандидатът отговаря на условията за получаване на субсидиарна закрила ⁽¹⁹⁾.

Фигура 1. Видове закрила

⁽¹⁸⁾ Член 15 от ДО.

⁽¹⁹⁾ Член 10 от [Директива 2013/32/ЕС](#) на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила (преработен текст), (ОВ L 180/60, 29.6.2013 г.) (ДПУ).

Следва да се отбележи, че въз основа на собственото си национално законодателство някои държави от ЕС+ също биха могли да предоставят форма на национална закрила чрез процедурата за международна закрила или след подаването на конкретно искане директно до компетентните органи. Специалните разрешения за закрила на хуманитарни основания не се считат за форма на международна закрила. Тези видове разрешение обикновено са ограничени във времето и може да бъдат подновявани. За повече подробности направете справка с вашето национално законодателство.

Практически съвет

Важно е като настойник да познавате елементите на определението за статут на бежанец и субсидиарна закрила, за да помогнете на детето да се ориентира в процеса на предоставяне на убежище, да му помогнете за регистрирането на молбата и да донесе съответните документи и изявления за личното интервю.

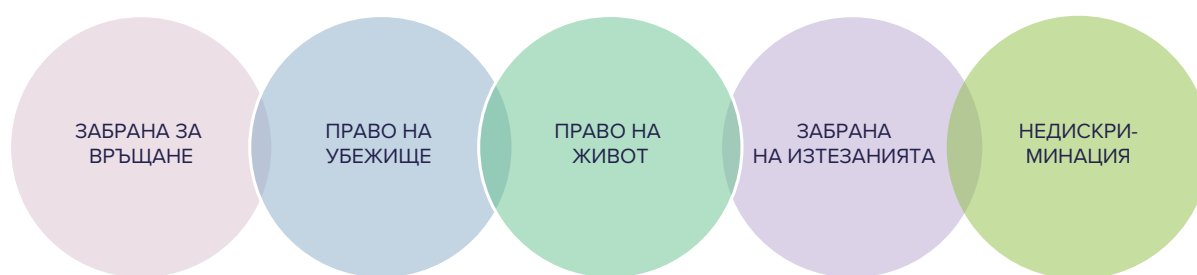
Ако детето например ви спомене за ситуация на преследване или риск от сериозна вреда, в случай че се върне, можете да подчертаете, че е важно да сподели тази информация с компетентния орган.

2. Кой са основните принципи на международната закрила?

В международното право в областта на правата на човека ⁽²⁰⁾ са определени задълженията на правителствата да действат по определени начини или да се въздържат от определени действия, за да насърчават и защитават правата на човека и основните свободи на отделни лица или групи. Правата на човека обикновено се разбират като неотменими права, които дадено лице има просто защото е човек. Те се основават на основните принципи на универсалност, равенство и недискриминация и са залегнали в договори, норми на международното обичайно право, правото на ЕС, национални закони и други стандарти, които ги определят и помагат да се гарантира пълното им упражняване. Правата на човека се прилагат за всички лица, включително за всички лица, търсещи международна закрила. Тук можете да видите как някои избрани основни права са свързани и с правото на убежище.

Фигура 2. Връзките между основните права и правото на убежище

Принцип на забрана за връщане

Забраната за връщане се отнася до задължението на държавите да се въздържат от експулсиране или връщане на дадено лице по какъвто и да е начин в държава, където то може да бъде изложено на преследване и/или изтезание, нечовешко или унизително отношение, или наказание. Принципът на забрана за връщане е основен принцип на

⁽²⁰⁾ Служба на комисаря по правата на човека на ООН, „Международно право в областта на правата на човека“, достъпна на адрес <https://www.ohchr.org/en/instruments-and-mechanisms/international-human-rights-law>.

международното бежанско право и правото на ЕС. Той е залегнал в Конвенцията за бежанците от 1951 г. ⁽²¹⁾ и в редица инструменти в областта на правата на човека ⁽²²⁾.

Забраната за връщане се прилага за всички лица под юрисдикцията на дадена държава и в контекста на забрана за влизане и отказ на границите. Тя е приложима за всяка форма на принудително отвеждане, включително депортиране, експулсиране, екстрадиране, неформално прехвърляне или „предаване“ и недопускане до границата на всеки един етап от процеса на предоставяне на убежище.

Принципът на забрана за връщане се прилага при всички обстоятелства, независимо от правния статут на лицето (напр. мигранти без документи), и във всички административни решения, свързани с престоя или отвеждането на лицето от територията (напр. експулсиране).

Принципът на забрана за връщане забранява както прякото, така и непрякото връщане.

- **Пряко** връщане означава връщането на дадено лице в държава, в която то може да бъде подложено на преследване и/или изтезания, нечовешко или унижително отношение или наказание.
- **Непряко** връщане (известно също като верижно връщане, вторично връщане или последващо връщане) означава връщането на дадено лице в трета държава без достатъчни гаранции, че то ще бъде защитено срещу връщане в държавата, в която може да бъде подложено на преследване и/или изтезания, нечовешко или унижително отношение или наказание.

Във всеки отделен случай от органите трябва да се извърши **надеждна оценка** на риска от непряко връщане преди отказ за влизане или принудително отвеждане в трета държава.

⁽²¹⁾ В член 33 от Конвенцията за бежанците е установено задължението на държавата да не експулсира или връща („*refouler*“) бежанец по какъвто и да е начин до границата на територията, където са били застрашени животът или свободата му по причина на неговата раса, религия, националност, принадлежност към дадена социална група или политически възгледи.

⁽²²⁾ Обща асамблея на ООН, [Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание](#), 10 декември 1984 г., ООН, Серия договори, том 1465, стр. 85; Обща асамблея на ООН, [Международен пакт за граждански и политически права](#), 16 декември 1966 г., ООН, Серия договори, том 999, стр. 171; Съвет на Европа, [Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи](#), изменена с протоколи № 11 и 14, 4 ноември 1950 г., ETS 5 (ЕКПЧ); Европейски съюз, [Харта на основните права на Европейския съюз](#), 26 октомври 2012 г., 2012/C 326/02.

Колективно експулсиране

Колективното експулсиране също е забранено.

Това означава, че държавите не могат принудително да извеждат лица, без да проучат личните им обстоятелства и съответно без да им дадат възможност да изложат аргументите си срещу мярката, предприета от съответния орган.

Тяхната цел е да гарантират, че всяко решение за експулсиране се основава на индивидуална проверка, като се вземат предвид индивидуалните и контекстуалните обстоятелства.

Експулсирането се характеризира като „колективно“, когато не е извършено разумно и обективно разглеждане на конкретния случай на всяко лице в групата. Размерът на експулсираната група не е от значение: дори две лица може да са достатъчни за сформирането на група ⁽²³⁾.

Принципът на забрана за връщане е пряко свързан с правото на убежище, което включва изискването на лицата, търсещи международна закрила, да се предостави достъп до територията и до справедлива и ефективна процедура за предоставяне на убежище.

Практически съвет

Важно е като настойник да имате добро разбиране на принципа на забрана за връщане. Това е с цел да се гарантира по време на цялата процедура за предоставяне на убежище, че на децата няма да бъде отказано влизане в държавата, в която могат да потърсят закрила, няма да бъдат експулсирани или върнати в държава, в която могат да бъдат подложени на преследване и/или изтезания, нечовешко или унижително отношение или наказание.

Трябва също така да информирате детето за този принцип, за да може то да посочи всеки риск, на който може да бъде изложено в държавата на гражданство или предишно обичайно пребиваване, или в трета държава, в която може да бъде изпратено обратно.

Право на убежище

Правото на убежище е основно право, което гарантира, че лице, което се нуждае от международна закрила, има ефективна възможност да кандидатства за международна закрила пред компетентния орган.

⁽²³⁾ Член 4 от Протокол № 4 към ЕКПЧ.

Международното право, и по-специално Всеобщата декларация за правата на човека от 1948 г. ⁽²⁴⁾ постановява, че правото на убежище е неотменимо и абсолютно необходимо право, и по-специално предвижда, че „всеки има право да търси и да се ползва от убежище от преследване в други държави“.

На равнището на ЕС правото на убежище е признато в Хартата на основните права на Европейския съюз ⁽²⁵⁾.

Важно е да не се забравя, че осигуряването на достъп до процедурата за предоставяне на убежище не означава непременно предоставяне на международна закрила на кандидата. Молбата ще бъде надлежно разгледана от компетентния орган, който впоследствие ще издаде решение дали да предостави закрила на лицето или не.

Много възрастни и деца, които може да се нуждаят от международна закрила, не са запознати с правата, задълженията и процедурите за кандидатстване за международна закрила. Ето защо именно тези, които работят на първа линия в областта на миграцията, имат решаваща роля за гарантиране на правото на убежище на всеки и за гарантиране на достъп до международна закрила. Това се постига чрез проактивно идентифициране на лицата, които може да желаят да кандидатстват за международна закрила, предоставяне на съответната информация относно възможността за подаване на молба за убежище и препращането им към съответните органи.

Желанието за кандидатстване за убежище може да бъде изразено под каквато и да е форма. Това означава, че изразът може да бъде казан и устно, но следва да се отбележи, че не е задължително да се произнасят думи като „убежище“ или „бежанец“. Достатъчно е желанието за международна закрила да бъде изразено под каквато и да е форма. Изразяването на „страх от завръщане“ например е достатъчно.

Практически съвет

В качеството си на настойник вие имате съществена роля за гарантиране на пълното спазване на правото на убежище. Можете например да насочите дете към процедура за предоставяне на убежище, ако то е изразило нуждата си от убежище, без да споменава изрично „убежище“ или „международна закрила“.

Забрана на изтезанията

Забраната на изтезанията и нечовешкото или унижително отношение и наказание е тясно свързана с принципа на **забрана за връщане**, описан подробно в предходната глава. Държавите са задължени **да защитават лицата на своята територия от**

⁽²⁴⁾ Член 14 Обща асамблея на ООН, [Всеобща декларация за правата на човека](#), 10 декември 1948 г., 217 A (III).

⁽²⁵⁾ Член 18 от [Хартата на основните права на Европейския съюз](#), 26 октомври 2012 г., 2012/C 326/02.

излагането на риск от такова отношение или наказание, независимо дали рискът е в рамките на територията, или съществува извън територията ⁽²⁶⁾. Това е право, което не подлежи на дерогация.

Право на живот

На международно равнище правото на живот е предвидено във Всеобщата декларация за правата на човека, която потвърждава, че „Всеки има право на живот, свобода и сигурност на личността“ ⁽²⁷⁾.

Правото на живот също е признато в Хартата на основните права на ЕС ⁽²⁸⁾. Държавите членки и техните длъжностни лица имат положителното задължение да опазват живота, включително да предприемат превантивни мерки ⁽²⁹⁾. Това произтича от съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, която трябва също така да ръководи тълкуването на правата, заложи в Хартата, в съответствие с член 52, параграф 3.

⁽²⁶⁾ Забраната за изтезания и нечовешко или унижително отношение или наказание се признава в член 4 от Хартата на ЕС, както следва: „Никой не може да бъде подложен на изтезания, на нечовешко или унижително отношение или наказание“. Забраната за изтезания и нечовешко или унижително отношение или наказание е абсолютно право, което означава, че не съществуват допустими изключения или квалификации. Това означава, че нито общественият интерес, нито правата на други лица, нито действията на жертвата, макар и опасни или престъпни, могат да обосноват третиране, забранено с този член.

⁽²⁷⁾ Член 3 от Всеобщата декларация за правата на човека.

⁽²⁸⁾ Член 2 от Хартата на основните права на ЕС „1. Всеки има право на живот. 2. Никой не може да бъде осъден на смърт, нито екзекутиран“.

⁽²⁹⁾ Превантивни мерки биха могли да бъдат например защита на някого от удавяне в териториалните води на тази държава, защита на лицето от насилие, извършено от други лица, и от самонараняване, както и защита на хората, живеещи в близост до опасни промишлени обекти в случай на бедствие. Този въпрос следва да се разглежда контекста на това, че кандидат за международна закрила говори за самоубийство или че задържан кандидат твърди, че има туберкулоза или ХИВ и се нуждае от лекарства. При тези обстоятелства държавните служители са задължени да предприемат превантивни мерки за защита на живота на кандидатите.

3. Каква е правната рамка, свързана с правата на децата в международната закрила?

3.1. Международна и регионална правна рамка

Основният международен правен инструмент, свързан с правата на децата, е Конвенцията за правата на детето. Всички държави членки са ратифицирали тази конвенция и са задължени да я прилагат спрямо всички деца на тяхна територия, независимо от тяхното гражданство или правен статут. Конвенцията за правата на детето признава социалните, икономическите, политическите, гражданските и културните права на децата.

Комитетът на ООН по правата на детето следи за спазването на КПД от страна на държавите — страни по Конвенцията, и издава насоки и препоръки относно прилагането и тълкуването на конвенцията.

Член 22 от Конвенция на ООН за правата на детето

*Държавите—страни по Конвенцията **вземат необходимите мерки да осигурят дете, което иска да получи статут на бежанец** или което се счита за бежанец в съответствие с приложимото международно или вътрешно право и процедури, независимо дали е придружено или не е придружено от неговите родители или от което и да е друго лице, **да получи подходяща защита и хуманитарна помощ** в ползването на съответните права, изложени в тази Конвенция и в другите международни документи за правата на човека или по хуманитарни въпроси, по които посочените държави са страни. (курсивът е добавен)*

Важно е да се отбележи, че всички права, посочени в КПД, са приложими за децата, които кандидатстват за международна закрила. За да се гарантират обаче правата и защитата на децата в процеса на предоставяне на убежище, за които се счита, че са в особено уязвимо положение, е особено важно да се знаят следните права на:

- убежище
- защита от насилие, злоупотреба и пренебрегване
- свобода
- семеен живот
- свобода на изразяване и правото да бъдеш информиран
- образование
- здравеопазване
- настаняване

- социални надбавки и социално осигуряване
- име, националност и идентичност.

КПД включва четири основни задължителни принципа, които ръководят прилагането на правата, залегнали в конвенцията.

Фигура 3. Четирите основни обвързващи принципа на Конвенцията за правата на детето

На регионално равнище голям брой конвенции и съответните им договорни органи също защитават правата на децата, търсещи убежище ⁽³⁰⁾.

3.2. Законодателна уредба на ЕС

Съществуващите политики и законодателство на ЕС осигуряват рамка за защита на правата на децата в процеса на предоставяне на убежище, като обхващат всички аспекти, включително условията на приемане, разглеждането на молбите им и интеграцията.

В Договора за Европейския съюз ⁽³¹⁾ се установява задължението на ЕС да насърчава защитата на правата на детето. Хартата на основните права, регламентите и директивите на ЕС, както и съдебната практика на Съда на ЕС, допринесоха за по-нататъшното определяне на защитата на тези права ⁽³²⁾.

Хартата на основните права на ЕС ⁽³³⁾ включва три общи принципа, вдъхновени от Конвенцията за правата на детето, а именно:

- на децата следва да се дава възможност да изразяват свободно своето мнение и то се взема под внимание по въпросите, които ги засягат, в зависимост от възрастта и зрелостта им;

⁽³⁰⁾ ЕКПЧ; съдебната практика на Европейския съд по правата на човека; Съвет на Европа, [Европейска социална харта, Събрани текстове \(7-то издание\)](#), актуализирана на 1 януари 2015 г.; Съвет на Европа, [Конвенция за закрила на децата от сексуална експлоатация и сексуално насилие](#), CETS N° 201, влязла в сила на 1.7.2010 г.; Съвет на Европа [Конвенция за борба с трафика на хора](#), CETS N° 197, влязла в сила на 1.2.2008 г.

⁽³¹⁾ ЕС, [Консолидиран текст на Договора за функционирането на Европейския съюз](#), (ОВ С 326, 26.10.2012 г.).

⁽³²⁾ FRA, [Наръчник по европейско право в областта на правата на детето](#), издание от 2022 г., февруари 2022 г.

⁽³³⁾ Член 24 от Хартата на основните права на ЕС.

- при всички действия по отношение на децата висшият интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение;
- всяко дете трябва да има право да поддържа редовно лични отношения и преки контакти с двамата си родители, освен когато това е против висшия му интерес.

Шест законодателни инструмента, които се считат за „градивните елементи“ на ОЕСУ, съдържат редица разпоредби, посветени на децата.

- Директивата относно **условията на приемане (ДУП)** ⁽³⁴⁾, която има за цел да гарантира достоен стандарт на живот на кандидатите при сравними условия на живот във всички държави членки, се отнася **пряко** до децата и непридружените ненавършили пълнолетие лица, като определя минимални стандарти за адаптирани условия на приемане ⁽³⁵⁾.
- В **ДПУ**, с която се въвежда обща правна рамка за намаляване на различията между националните процедури за предоставяне на убежище в държавите членки и за гарантиране на качеството и ефикасността на вземането на решения, се определят конкретни гаранции за децата по време на процедурата за предоставяне на убежище ⁽³⁶⁾.
- В **ДО**, в която се определят условията за признаването и правното положение на гражданите на трети държави или лицата без гражданство като бежанци или като лица, на които е предоставена субсидиарна закрила, са предвидени специални гаранции за децата ⁽³⁷⁾. В нея също така изрично се признава, че някои мерки са преследващи именно защото са насочени конкретно към деца. В съответствие с ДО актове на преследване могат да приемат формата на действия, насочени срещу лицата, по причина на техния пол или срещу деца ⁽³⁸⁾. Например

⁽³⁴⁾ Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила (преработен текст) (ОВ L 180, 29.6.2013 г.).

⁽³⁵⁾ ДУП се позовава на следните понятия и категории в настоящите съображения и членове: „ненавършил пълнолетие“ член 2, буква г) от ДУП; „непридружен ненавършил пълнолетие“ член 2, буква д); „членове на семейството“ член 2, буква в); „представител“ член 2, буква й); „цялост на семейството“ съображение 9; „висш интерес на детето“ съображение 22 и член 2, буква й), член 23, член 24; „висш интерес на ненавършилия пълнолетие“ член 11, параграф 2; „уязвими лица“ членове 21, 22; и документиране член 6; „издирване на членовете на семейството на непридружения ненавършил пълнолетие“ член 24, параграф 3.

⁽³⁶⁾ В ДПУ се прави позоваване на следните понятия и категории в настоящите съображения и членове: „непълнолетен“ член 2, буква л); „непридружен непълнолетен“ член 2, буква м); „представител“ член 2, буква н) и член 25; „висш интерес на детето“ съображение 33, член 2, буква н), член 25, параграф 1, буква а), член 25, параграф 6; правото на непридружените деца на достъп до безплатна правна информация член 25, параграф 4; „оценка на възрастта“ член 25, параграф 5; правото на детето да подаде молба за международна закрила, а в случая на непридружени деца молбата за международна закрила може да бъде подадена от тяхно име от компетентните органи, както е предвидено в член 7, параграф 3.

⁽³⁷⁾ В ДО се прави позоваване на следните понятия и категории в тези съображения и членове: „непълнолетно лице“ член 2, буква к); „членове на семейството“ член 2, буква й); „непридружено непълнолетно лице“ член 2, буква л); „цялост на семейството“ съображение 18; висш интерес на детето/непълнолетното лице, съображения 18, 19, 27, 38 и член 20, параграф 5; право на информация, членове 22 и 31; „запазване на целостта на семейството“ член 23; „издирване на семейството“ член 31, параграф 5; „специфични форми на преследване на децата“, съображение 28.

⁽³⁸⁾ Член 9, параграф 2, буква е) и член 10 от ДО.

принудително мобилизиране на малолетни и непълнолетни лица, генитално осакатяване/обрязване на жени, семейно и домашно насилие, принудителни или детски бракове ⁽³⁹⁾.

- **В Регламента от Дъблин III**, в който са предвидени критериите за определяне на това коя държава членка отговаря за разглеждането на молба за международна закрила, се съдържат конкретни разпоредби относно децата, с които се установяват специфични гаранции за тях и специфични критерии за определяне на компетентната държава членка ⁽⁴⁰⁾.
- **Регламентът за Евродак** който представлява правното основание за база данни на ЕС за сравняване на дактилоскопични отпечатьци, за да се гарантира ефективното прилагане на Регламента от Дъблин III, се отнася до висшите интереси на детето ⁽⁴¹⁾.
- **Директивата за временната закрила** ⁽⁴²⁾, с която се определят минималните стандарти за предоставяне на временна закрила в случай на масово навлизане на разселени лица. Тя беше приложена за първи път през март 2022 г. след военното нашествие на Русия в Украйна. В Директивата за временната закрила се определят конкретни задължения на държавите членки за защита на децата, а Европейската комисия издаде препоръки за тяхното изпълнение ⁽⁴³⁾.

Свързана публикация

За да научите повече за прилагането на директивата за временна закрила към децата, вж. EUAA-FRA, [*Практически инструмент за настоящици — временна закрила за непридружени деца, бягащи от Украйна*](#), ноември 2022 г.

⁽³⁹⁾ ВКБООН, [*Насоки относно международната закрила № 8: Child Asylum Claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*](#) (Насоки относно международната закрила № 8: Молби за убежище за деца по силата на член 1, раздел А, параграф 2 и член 1, раздел Е от Женевската конвенция от 1951 г. и/или Протокола относно статута на бежанците от 1967 г.), 22 декември 2009 г., HCR/GIP/09/08.

⁽⁴⁰⁾ Членове 6 и 8 от [Регламент \(ЕС\) № 604/2013](#) на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство (преработен текст) (ОВ L 180, 29.6.2013 г.).

⁽⁴¹⁾ Висшите интереси на детето, определени в съображение 35 от [Регламент \(ЕС\) № 603/2013](#) на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за създаване на система Евродак за сравняване на дактилоскопични отпечатьци с оглед ефективното прилагане на Регламент (ЕС) № 604/2013 за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство и за искане на сравнения с данните в Евродак от правоприлагащите органи на държавите членки и Европол за целите на правоприлагането и за изменение на Регламент (ЕС) № 1077/2011 за създаване на Европейска агенция за оперативното управление на широкомащабни информационни системи в областта на свободата, сигурността и правосъдието (преработен текст) (ОВ L 180, 29.6.2013 г.).

⁽⁴²⁾ [Директива 2001/55/ЕО на Съвета](#) от 20 юли 2001 г. относно минималните стандарти за предоставяне на временна закрила в случай на масово навлизане на разселени лица и за мерките за поддържане на баланса между държавите членки в полагането на усилия за прием на такива лица и понасяне на последиците от този прием, (ОВ L 212, 7.8.2001 г.).

⁽⁴³⁾ Европейска комисия, уебстраница „Временна закрила“, достъпна на адрес https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en.

4. Какво трябва да направя като настойник, за да подкрепям детето, кандидатстващо за международна закрила?

4.1. Как да подкрепям детето?

Като цяло по силата на международните и европейските стандарти на настойниците на непридружени деца се възлагат следните задачи и отговорности, за да се гарантира зачитането на висшите им интереси.

Свързана публикация

Подробен преглед на ролята на настойника в процедурата е включен в EUAA-FRA, *Practical Tool for Guardians – The asylum procedure* (Практически инструмент за настойници — процедура за предоставяне на убежище), октомври 2023 г.

Защита на безопасността и благосъстоянието на детето

- Бъдете на разположение и отзивчиви, и посвещавайте достатъчно време на всяко дете.
- Изградете отношения на доверие с детето, отнасяйте се към него с уважение и достойнство.
- Защищавайте детето, включително като гарантирате, че то получава подходящи грижи и услуги, и го предпазвайте от всички форми и рискове от насилие и експлоатация.
- Подпомагайте и улеснявайте определянето и/или оценката на специалните нужди на детето или на всякакви допълнителни уязвимости и насочвайте детето към услугите, от които се нуждае.
- Подпомагайте детето при записването му в училище или в образователни програми и при кандидатстването за услугите, от които то се нуждае.
- Подпомагайте детето в прехода към зряла възраст и независим живот.
- Проверявайте семейните връзки и подкрепяйте издирването на семейството и/или събирането на семейството, когато това е във висш интерес на детето.
- Подпомагайте детето по всички административни въпроси.

Улеснявайте участието на детето чрез изслушване на неговите възгледи и създаване на пространство, в което другите да вземат предвид възгледите на детето, докато го информират

Като настойник следва да информирате детето за неговите права, наличните услуги и различните процедури, които се отнасят за детето, включително конкретните стъпки и възможните резултати от процедурите. Трябва активно да ангажирате детето във всички решения, както и да гарантирате спазването на принципа на поверителност, така че детето да се чувства в безопасност да сподели мнението си.

Изпълнявайте ролята на връзка между детето и другите

- Изпълнявайте ролята на защитник на детето и се застъпвайте за спазването на правата му пред различните държавни органи и доставчици на услуги, както и в конкретни процедури. Гарантирайте, че детето има достъп до информация от други участници, като например адвокати или социални работници.
- Подкрепяйте детето в различните процедури и му помагайте да разбере съдържанието на официалната комуникация, вземането на решения и процедурите и какво означават те за детето; осигурете разбиране и адекватен устен превод или достъп до културни посредници, когато е необходимо.

Съдействайте за намиране на трайно решение в интерес на детето

- Подпомагайте за намиране и прилагане на трайно решение за детето в държавата на пристигане, в държавата на произход или в трета държава, в съответствие с интересите на детето.

Упражнявайте правоспособността си, ако е необходимо, подкрепяйте детето в правни процедури и осигурявайте достъп до правна помощ и правни консултации

- Допълвайте ограничената правоспособност на детето, например при подписване на официални документи от името на детето.
- Подавайте молба за международна закрила на детето, когато това е в негов висш интерес.
- Придружавайте детето на изслушвания и интервюта.
- Гарантирайте, че правото на детето на правна помощ е зачетено; това може да включва правна информация, консултации и представителство в някои случаи.
- Управлявайте имуществото на детето.
- Предоставяйте информирано съгласие за медицински прегледи и лечение на детето, включително медицински преглед с цел оценка на възрастта, когато е

приложимо, въз основа на консултация с детето и в съответствие с това, което е в негов висш интерес ⁽⁴⁴⁾.

Свързани материали за обучение

За повече информация относно ролята ви на настойник и за да подобрите уменията си, разгледайте материалите за обучение, разработени от FRA в тясно сътрудничество с Европейската мрежа за настойничество, достъпни на адрес <https://e-learning.fra.europa.eu/>. Обучението се основава на международните стандарти и стандартите на ЕС, по-специално на Конвенцията за правата на детето, стандартите на Съвета на Европа и правото на ЕС.

Материалите за обучение обхващат разнообразието от услуги по настойничество и контекст на обучение за непридружени деца в целия ЕС, за да предложат стандартизиран учебен опит. Освен това обучението може да се адаптира към различен вид контекст, като например професионално, академично и доброволческо обучение, както и към националните или местните нужди. То се основава на предишната работа на FRA в областта на настойничеството.

Свързана препоръка на Съвета на Европа

За повече информация относно ефективното настойничество за непридружени и разделени деца в контекста на миграцията вж. препоръка CM/Rec(2019)11 на Комитета на министрите на Съвета на Европа до държавите членки ⁽⁴⁵⁾.

Накратко какво трябва да се има предвид по отношение на международната закрила

По-специално, за непридружените деца в контекста на международната закрила, следва да имате предвид следното.

- **Оценка на конкретното положение на детето в съответствие с това, което е в негов висш интерес.** Това означава, че заедно с детето се разглеждат и оценяват всички възможни правни пътища, като например международна закрила, временна закрила или други възможни правни пътища. В зависимост от държавата тази оценка може да бъде извършена от органите за закрила на детето и/или органите за предоставяне на убежище с участието на вас като назначен настойник.
- **Регистрация.** В качеството си на настойник трябва да окажете подкрепа на детето при регистрацията и подаването на молба за международна закрила съгласно националната процедура. Имайте предвид, че може да има случаи, в които националната закрила може да бъде по-добър вариант за детето и вие

⁽⁴⁴⁾ За повече подробности вж. EASO, *Практическо ръководство за оценка на възрастта — второ издание*, 2018 г.

⁽⁴⁵⁾ [Recommendation CM/Rec\(2019\)11](#) of the Committee of Ministers to member States on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration, adopted 11 December 2019. (Препоръка CM/Rec(2019)11 на Комитета на министрите към държавите членки относно ефективното настойничество за непридружени и разделени деца в контекста на миграцията, приета на 11 декември 2019 г.).

също ще подкрепят детето в тази процедура (напр. разрешение за престой въз основа на неговата непълнолетност, разрешение за престой под национална закрила, например по хуманитарни причини от съображения, свързани с обучението или здравето, специална закрила за жертви на домашно насилие).

Свързана публикация

За да научите повече за този специфичен етап, вж. EASO, [Практическо ръководство относно регистрацията — подаване на молби за международна закрила](#), декември 2021 г.

- **Индивидуално интервю.** Ако детето е допуснато до процедурата за предоставяне на убежище, трябва да се уверите, че то разбира смисъла на личното интервю и възможния резултат.

Свързана публикация

За да научите повече за този конкретен етап, разгледайте ръководствата на EUAA, които са на разположение по различни теми, свързани с разглеждането на молбата за международна закрила. Всички ръководства са достъпни тук <https://euaa.europa.eu/practical-tools-and-guides>.

- **Настаняване.** ДУП гарантира, че за всички деца се гарантира стандартно равнище на условия на приемане. Освен това в нея се определят специалните категории уязвими кандидати за международна закрила (включително непридружени деца) и държавите се задължават да вземат предвид специфичното положение на тези уязвими лица ⁽⁴⁶⁾. В нея се предвижда и извършването на оценка на специалните потребности за приемане на уязвимите лица ⁽⁴⁷⁾. Член 23 от ДУП има за цел да гарантира, че висшият интерес на детето се взема предвид като първостепенно съображение. В член 24 от ДУП се установяват правила за приемане и третиране на непридружени деца.

Свързана публикация

За повече информация вж. [Ръководство на EASO относно условията на приемане на непридружени деца: оперативни стандарти и показатели](#), декември 2018 г.

- **Достъп до образование.** В ДУП е предвидено, че държавите членки трябва да предоставят на децата кандидати за международна закрила достъп до образователната система, при условия, които са подобни на тези, които са предвидени за техните собствени граждани, докато не бъде изпълнена мярка за експулсиране срещу тях ⁽⁴⁸⁾. След като бъдат записани в училище, непридружените деца следва да се ползват от същите услуги като децата, граждани на съответната

⁽⁴⁶⁾ Член 21 от ДУП.

⁽⁴⁷⁾ Член 22 от ДУП.

⁽⁴⁸⁾ Член 14 от ДУП.

ДЧ, като се вземат предвид техните специални потребности. Като настойник вие трябва да се уверите, че действително е предоставен достъп до качествено образование. Може да се наложи да съдействате на детето при изпълнението на административни изисквания, напр. за валидиране на предишни образователни степени или дипломи или за улесняване на достъпа до езикови курсове.

- **Достъп до медицинска или друга помощ.** ДУП се отнася до медицинските грижи в множество членове ⁽⁴⁹⁾. Непридружените деца се посочват като лица, които може да имат специални потребности и следователно да имат право на медицинска или друга помощ. Това може да включва например психологическа подкрепа за деца, станали свидетели на военни престъпления, или услуги за деца — жертви на изнасилване. Като настойник следва да гарантирате, че детето ще бъде насочено и ще има ефективен достъп до съответните услуги.
- **Събиране на семейството.** Настойникът следва да насърчава близкия контакт с родителите на детето, освен ако това не е във висшия интерес на детето. Когато детето няма контакт с родителите или членовете на семейството или не знае местонахождението им, настойникът следва да насърчава органите да започнат издирване на семейството и евентуално събиране на семейството, ако е целесъобразно.

Свързана публикация

За повече информация относно гаранциите в процеса на предоставяне на убежище вж. EUAA-FRA, *Практически инструмент за настойниците — процедурата по предоставяне на убежище*, октомври 2023 г.

Алтернативни законни пътища във вашата страна

Попълва се от държавата от ЕС+.

Специфична за всяка държава информация за алтернативните пътища може да бъде намерена в платформата на EUAA Who is Who, достъпна на адрес <https://whoiswho.euaa.europa.eu/>.

Имайте предвид, че „другите правни пътища“ не следва да възпрепятстват възможността децата да кандидатстват за международна закрила, ако възникне необходимост от това.

⁽⁴⁹⁾ Членове 13, 17 и 19 от ДУП.

4.2. Как да се гарантира висшият интерес на детето в процедурата за предоставяне на убежище

Всеки процес, свързан с висшият интерес на детето, трябва надлежно да отчита възгледите на детето; възгледите на родителите или настойника/ полагащото грижи лице; самоличността на детето; семейната среда на детето, неговите семейни отношения и контакти; положението в държавата му на произход; нуждите му от закрила; грижите, закрилата и безопасността на детето, включително благосъстоянието и развитието на детето; ситуациите на уязвимост, включително рисковете, пред които е изправено детето, източниците на закрила, равнището на интеграция в приемащата държава; както и психическото и физическото здраве, образованието и социално-икономическите условия ⁽⁵⁰⁾.

Този анализ може да бъде извършен от социалните работници, наети от органа по предоставяне на убежище, или от други участници и следва да бъде предоставен на разположение на този орган. Анализът трябва да се извърши в контекста на пола на детето; сексуалната му ориентация или половата му идентичност; националния му, етнически или социален произход; неговата религия; инвалидност; статут на мигрант или пребиваващ; гражданството му; възрастта; икономическия статут; политическите му или други възгледи ⁽⁵¹⁾; неговия културен и езиков произход или друг статут.

⁽⁵⁰⁾ ВКБООН, *2021 UNHCR Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and Determining the Best Interests of the Child* (Насоки на ВКБООН от 2021 г. относно процедурата във връзка с висшите интереси: Оценка и определяне на висшият интерес на детето), май 2021 г.

⁽⁵¹⁾ Организация на обединените нации, *Съвместен общ коментар N° 3 (2017 г.)* на Комитета за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства и N° 22 (2017 г.) на Комитета за правата на детето относно общите принципи по отношение на правата на човека на децата в контекста на международната миграция, 16 ноември 2017 г., раздел I, параграф 3.

Практически съвет

Като настойник вие трябва да гарантирате, че висшият интерес на детето се оценява от органите винаги, когато се вземат решения, които засягат детето ⁽⁵²⁾. Те могат да включват например решения за безопасност, настаняване, образование, здравеопазване, развлекателни дейности, законно представителство, евентуални премествания и/или трансфери в друга държава членка или друго трайно решение, както и за издирване и събиране на семейството. По време на оценката трябва да се спазва правото на детето да бъде изслушано (вж. следващия раздел).

Следва да вземате последващи действия във връзка с решенията, които имат отрицателно въздействие върху детето, с всякакви подходящи механизми, да се намесвате, когато благосъстоянието на детето е в опасност, и да оспорвате, в рамките на правомощията си, всяко решение, за което се счита, че противоречи на и/или не насърчава висшите интереси на детето.

Разбирането на висшия интерес на детето налага лицата, вземащи решения, да оценяват цялостно нуждите на детето в рамките на процедурата за предоставяне на убежище и да вземат предвид тези нужди. Това означава да подкрепят детето по време на цялата административна процедура, но също така да можете да се намесвате пред органите, ако детето има специални нужди, например по отношение на настаняването, образованието и здравеопазването. Вашата роля е да насърчавате благосъстоянието на детето и да реагирате, ако то изпитва затруднения във взаимодействието си с властите и административната система.

Свързана публикация

За по-подробна информация относно конкретните действия, които трябва да се предприемат по време на процедурата за предоставяне на убежище, вж. друг инструмент от тази поредица, EUAA-FRA, [*Практически инструмент за настойници — процедурата за предоставяне на убежище*](#), октомври 2023 г.

За всеобхватен преглед вж. също [*Практическо ръководство на EASO относно висшия интерес на детето в процедурата за предоставяне на убежище*](#), 2019 г.

⁽⁵²⁾ Комитет на ООН за защита на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, [*Съвместен общ коментар № 3 \(2017 г.\) на Комитета за защита на всички работници мигранти и членовете на техните семейства и № 22 \(2017 г.\) на Комитета по правата на детето относно общите принципи по отношение на правата на човека на децата в контекста на международната миграция*](#), 16 ноември 2017 г., CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22; Комитет на ООН за защита на всички работници мигранти и членовете на техните семейства, [*Съвместен общ коментар № 3 \(2017 г.\) на Комитета за защита на всички работници мигранти и членовете на техните семейства и № 23 \(2017 г.\) на Комитета по правата на детето относно задълженията на държавите във връзка с правата на човека на децата в контекста на международната миграция в държавите на произход, преминаване, местоназначение и връщане*](#), 16 ноември 2017 г., CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

Практически съвет

Като настойник/попечител следва да участвате в съответните оценки за детето, за да се уверявате, че правата и висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички процеси на вземане на решения и че се зачита правото на детето да бъде изслушано. Това се изисква по член 12 от Конвенцията за правата на детето и член 24 от Хартата на основните права на ЕС.

4.3. Как да улесните участието на детето

Правото да бъдеш изслушан (член 12 от КПД) очертава правото на децата да бъдат изслушвани и да се вземат предвид техните възгледи в съответствие с възрастта и зрелостта им. Това право се прилага при всички решения, засягащи детето, включително във връзка с предоставянето на услуги и в контекста на административни и съдебни производства. Децата имат различни нужди да изразяват мнението си и да бъдат изслушани, някои деца може да са стеснителни или да имат слухови или говорни увреждания, други деца може да се нуждаят от устен преводач. Някои деца може да са свикнали да формират и изразяват мнение, но за други това може да е по-трудно. Настойникът следва също така да направлява очакванията на детето, тъй като решенията на органите не винаги съответстват на желанията му.

В случай на непридружени деца, търсещи международна закрила, държавните служители и доставчиците на услуги ще трябва да гарантират за повечето деца, че те имат достъп до помощ от устен преводач и че услугите за устен превод зачитат стандартите за качество, не се намесват в съдържанието и същността на комуникацията, неутрални са и по никакъв начин не сплашват детето. Полът на устния преводач и служителя, работещ по случая може да е от значение за детето и то следва да бъде попитано за неговите предпочитания, особено когато е жертва на насилие или експлоатация или когато разговорът засяга други чувствителни въпроси.

Това право е тясно свързано с правото на информация. По всяко време детето има право да търси, да получава и да споделя информация ⁽⁵³⁾. Информацията трябва да се предоставя на език, който детето разбира. Предоставянето на информация на детето е отговорност на всички субекти, които са в контакт с него, но това е и много важен аспект

⁽⁵³⁾ Ръководство на Конвенцията на ООН за правата на детето, цитирано по-горе, бележка под линия. 6; Общо събрание на ООН, [Международен пакт за граждански и политически права](#), 16 декември 1966 г., ООН, Серия договори, том 999, стр. 171; Комитет на ООН по правата на детето, [Общ коментар № 6 \(2005 г.\): Третиране на непридружени и отделени от семействата си деца извън държавата им по произход](#), 1 септември 2005 г., CRC/GC/2005/6; Комитет на ООН по правата на детето (КПД), [Общ коментар № 12 \(2009 г.\): Правото на детето на изслушване](#), 20 юли 2009 г., CRC/C/GC/12; Комитет на ООН по правата на детето (КПД), [Общ коментар № 14 \(2013 г.\) относно правото на детето неговият висш интерес да бъде разглеждан като първостепенно съображение \(чл. 3, параграф 1\)](#), 29 май 2013 г., CRC/C/GC/14; Съвет на Европа, [Европейска конвенция за упражняване на правата на децата](#), ETS № 160, влязла в сила на 1.7.2000 г.

от ролята ви на настойник. Детето може да не получи адекватна информация или да е разбрало погрешно или забравило. Това право е тясно свързано със значението на получаването на правна помощ.

Правото на поверителност в рамките на убежището следва да се предоставя по всяко време. Детето следва да бъде информирано, че цялата споделена информация е поверителна и при никакви обстоятелства тя няма да бъде споделяна с органите на държавата на произход. Тази информация следва да бъде предоставена по съобразен с детето начин, включително като се вземе предвид възрастта и степента на зрялост на детето.

Практически съвет

В качеството си на настойник вие носите отговорност да се уверявате, че съответната информация достига до детето.

Други практически стъпки могат да включват да позволявате и да насърчавате децата да говорят без прекъсване, да не ги съдите, да не им противоречите и да не оспорвате предоставената от тях информация. Давайте на децата и семействата правото да задават въпроси и активно да търсят съгласие преди споделянето на информацията. Разпределете достатъчно време за паузите и почивките, в които на детето се разрешава да се движи, да играе и да общува с приятели. Помагайте за определяне и използване на най-подходящия начин за общуване с децата с увреждания. Осигурете материали за писане и рисуване, за да помогнете на децата да опишат своите истории ⁽⁵⁴⁾.

⁽⁵⁴⁾ ВКБООН, *Technical Guidance: Child Friendly Procedures* (Технически насоки: Процедури, подходящи за деца), 2021 г.

Приложение 1. Допълнителни ресурси

EUAA

Достъп до процедурата за предоставяне на убежище и регистрация

- EUAA, [Практическо ръководство относно политическото мнение — достъп до процедура](#), февруари 2023 г.
- EASO, [Practical Guide on Registration — Lodging of applications for international protection](#) (Практическо ръководство относно регистрацията: подаване на молби за международна закрила), декември 2021 г.

Разглеждане на молбата

- EUAA, [Practical Guide on Political Opinion](#) (Практическо ръководство относно политическото становище), декември 2022 г.
- EUAA, [Practical Guide — Interviewing applicants with religion-based asylum claims](#) (Практическо ръководство - Интервюиране на кандидати с молби за убежище на религиозна основа), ноември 2022 г.
- EASO, [Ръководство на EASO относно принадлежност към определена социална група](#), март 2020 г.
- EASO, [Практическо ръководство на EASO: Условия за предоставяне на международна закрила](#), април 2018 г.
- EASO, [Практическо ръководство на EASO: Оценка на доказателства](#), март 2015 г.
- EASO, [Практическо ръководство на EASO: Лично интервю](#), декември 2014 г.

Материали, свързани с децата

- EUAA-FRA, поредица „Практически инструменти за настойници“ по следните теми:
 - [временна закрила за непридружени деца, бягащи от Украйна](#) ноември 2022 г.;
 - [процедурата за предоставяне на убежище](#), октомври 2023 г.;
 - [transnational procedures](#) (транснационални процедури), 2023 г.
- Анимации от EASO относно:
 - [Оценка на възрастта за деца](#), 2021 г.
 - [Оценка на възрастта за практикуващи специалисти](#), 2020 г.
- EASO, [Практическо ръководство на EASO относно висшия интерес на детето в процедурите за предоставяне на убежище](#), 2019 г.
- EASO, [Практическо ръководство на EASO за издирване на семейството](#), март 2016 г.

FRA

FRA, *[Guardianship for unaccompanied children — A manual for trainers of guardians](#)* (Настойничество за непридружени деца — Наръчник за обучители на настойници), 1 март 2023 г.

FRA, *[Наръчник по европейско право в областта на правата на детето — издание от 2022 г.](#)*, 13 април 2022 г.

Материали на FRA за електронно обучение, 2022 г., достъпни на адрес <https://e-learning.fra.europa.eu/>.

FRA, *[Наръчник по европейско право относно убежището, границите и имиграцията — издание 2020 г.](#)*, 17 декември 2020 г.

FRA—Европейска комисия, *[Настойничество над деца, лишени от родителски грижи](#)*, 26 юни 2014 г.

FRA и Съвет на Европа, *[Fundamental rights of refugees, asylum applicants and migrants at the European borders](#)* (Основни права на бежанците, кандидатите за убежище и мигрантите по европейските граници), 2020 г.

Европейска мрежа за настойничество

Европейска мрежа за настойничество, *[7 EGN Standards for the delivery of guardianship to unaccompanied children](#)* (7 стандарта на EGN за предоставяне на настойничество и попечителство на непридружени деца), 2022 г.

Европейска мрежа за настойничество, *[Children on the Move – A guide to working with unaccompanied children in Europe](#)* (Деца в движение — ръководство за работа с непридружени деца в Европа), февруари 2021 г.

Европейска мрежа за настойничество, *[Pilot Assessment System for Guardianship](#)* (Пилотна система за оценка на настойничеството), септември 2019 г.

ВКБООН

ВКБООН, *[Technical Guidance: Child friendly procedures](#)* (Технически насоки: Процедури, подходящи за деца), 2021 г.

ВКБООН, *[Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and determining the best interests of the child](#)* (Насоки относно процедурата за защита на висшите интереси: Оценката и определянето на висшия интерес на детето), май 2021 г.

ВКБОООН, [*Насоки на ВКБОООН за международната закрила N° 8: Child Asylum Claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*](#) (Насоки за международната закрила N° 8: Молби за убежище за деца по силата на член 1, раздел А, параграф 2 и член 1, раздел Е от Женевската конвенция от 1951 г. и/или Протокола относно статута на бежанците от 1967 г.), 22 декември 2009 г., HCR/GIP/09/08.

УНИЦЕФ

УНИЦЕФ, [*Accelerating Inclusion of Refugee Children*](#) (Ускоряване на приобщаването на децата бежанци), юни 2023 г.

УНИЦЕФ, [*Strengthening Inclusive Social Protection Systems*](#) (Укрепване на приобщаващите системи за социална закрила), февруари 2023 г.

УНИЦЕФ, [*Convention on the Rights of the Child: The children's version*](#) (Конвенция на организацията на обединените нации за правата на детето: Детска версия), 2019 г.

УНИЦЕФ, „, декември 2018 г.

УНИЦЕФ, [*Psychosocial Support in Humanitarian Settings*](#) (Психосоциална подкрепа в хуманитарна среда), август 2018 г.

Международна организация по миграция

Международна организация по миграция, [*„Caring for unaccompanied migrant children“*](#) (Полагане на грижи за непридружени деца мигранти): Инструментариум за насърчаване на културната чувствителност при грижите за непридружени ненавършили пълнолетие деца, 2022 г.

Международна организация по миграция, *„Trafficking in persons: Protection and assistance to victims“* (Трафик на хора: защита и съдействие на пострадалите). Самостоятелен курс за електронно обучение, достъпен в [E-Campus](#).

Съвет на Европа

Съвет на Европа, [*Recommendation CM/Rec\(2022\)22 of the Committee of Ministers to member States on human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration and its Explanatory Memorandum, adopted 14 December 2022*](#) (Препоръка CM/Rec(2022)22 на Комитета на министрите до държавите членки относно принципите на

правата на човека и насоките за определяне на възрастта в контекста на миграцията и обяснителния меморандум към нея, приета на 14 декември 2022 г.).

Съвет на Европа, [*Recommendation CM/Rec\(2019\)11 of the Committee of Ministers to member States on effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration, adopted 11 December 2019*](#) (Препоръка CM/Rec(2019)11 на Комитета на министрите към държавите членки относно ефективното настойничество за непридружени и разделени деца в контекста на миграцията, приета на 11 декември 2019 г.).

Съвет на Европа, [*How to convey child friendly information to children in migration: a Handbook for frontline professionals*](#) (Как да предоставим на децата мигранти подходяща за деца информация: наръчник за специалисти на първа линия), декември 2018 г.

Списък на фигурите

Фигура 1. Видове закрила	10
Фигура 2. Връзките между основните права и правото на убежище.....	12
Фигура 3. Четирите основни обвързващи принципа на Конвенцията за правата на детето	18

■ Служба за публикации
на Европейския съюз

